

Saksfremlegg

Arkivsak-dok. 26/27842-1
Saksbehandler Nina Stenbro

Utvalg	Møtedato
Hovedutvalg for næring, kultur og miljø	16.04.2026

Agder fylkeskommune søker medlemskap i ICORN

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak:

1. Hovedutvalg for næring, kultur og miljø vedtar at Agder fylkeskommune søker regionalt medlemskap i den internasjonale fribyorganisasjonen ICORN og etablerer et regionalt støtteapparat for fribyene i Agder. Et medlemskap vil formelt gjøre Agder til et *frifylke*.

Sammendrag

Agder fylkeskommune foreslår å søke regionalt medlemskap i den internasjonale fribyorganisasjonen ICORN. Et medlemskap vil gjøre Agder til et frifylke, med ansvar for å koordinere og støtte eksisterende fribykommuner i fylket, samt være pådriver for at flere kommuner i Agder vil vurdere å bli friby.

En friby tilbyr et trygt, tidsavgrenset opphold til kunstnere, journalister og forfattere som er forfulgt på grunn av sine ytringer. Som frifylke vil Agder fylkeskommune ikke ha vertskapsansvar. Rollen vil være å støtte fribyene gjennom faglig bistand, koordinering, rådgivning, kompetanseheving og formidlingsarbeid om ytringsfrihet.

ICORN foretar uavhengige vurderinger og utvelgelses av aktuelle fribyforfattere, som kommer til Norge gjennom kvoteflyktningordningen. Norsk PEN fungerer som nasjonal koordinator og støtter kommuner og fylker i praktiske og sikkerhetsmessige spørsmål.

Arbeidet foreslås lagt til Seksjon for bibliotek, innenfor eksisterende budsjettammer og med bruk av interne personalressurser.

Fylkeskommunedirektøren vurderer at Agder har gode forutsetninger for å bli et frifylke, og at et medlemskap vil styrke det regionale arbeidet med ytringsfrihet, kultur og demokrati, samt bidra til nasjonal og internasjonal synlighet.

Hva er en friby?

En friby er en by eller kommune som tilbyr et trygt opphold for forfulgte forfattere, journalister, kunstnere og andre meningsyttere. Personene som kommer til en friby har vært utsatt for sensur, trusler, vold eller fengsling på grunn av sitt arbeid for ytringsfriheten.

En friby er ment å gi et:

- trygt opphold i en begrenset periode (vanligvis to år)
- oppfølging og mulighet til å fortsette sitt virke
- nettverk og kulturfaglig støtte
- en mulighet til å gjenoppta et fritt kunstnerisk eller journalistisk virke

Kommunen er vertskap og tilrettelegger, men kommunen velger ikke selv hvem som kommer. Kristiansand ble friby allerede i 1998. Arendal og Tvedestrand er i etableringsfasen.

Hva er et frifylke?

Et frifylke er et regionalt medlem av ICORN som har til oppgave å:

- koordinere fribyene i fylket
- oppmuntre og inspirere flere kommuner til å vurdere fribystatus
- gi faglig støtte og rådgivning
- tilrettelegge for turnéer og formidling
- styrke formidling og offentlig oppmerksomhet rundt ytringsfrihet
- samarbeide med ICORN og Norsk PEN om nasjonal og internasjonal oppfølging

Et frifylke fungerer altså ikke som vertskap for gjestene selv, men bidrar som støttespiller og rådgiver.

ICORN og Norsk PEN

ICORN (International Cities of Refuge Network)

ICORN er en internasjonal medlemsorganisasjon med byer og regioner som tilbyr beskyttelse til forfulgte ytrere. Organisasjonen har følgende oppgaver / mandat:

- mottar søknader fra trusselutsatte ytrere
- gjennomfører grundige vurderinger av sikkerhet, risiko og dokumentasjon
- velger ut hvem som får plass i fribyordningen
- kobler gjestene med passende fribyer eller regioner
- bistår både vertskommuner og gjester faglig

Kommuner og fylker har ingen direkte innflytelse på utvelgelsen.

Norsk PEN

Norsk PEN er en menneskerettighetsorganisasjon som fungerer som nasjonal koordinator og som:

- bistår kommunene i praktiske og sikkerhetsmessige spørsmål
- samarbeider tett med ICORN og UDI
- gir råd til både fribyer og frifylker

ICORN-gjestene kommer som kvoteflyktninger

De forfulgte kommer til Norge som kvoteflyktninger, noe som innebærer at:

- de er allerede godkjent av norske myndigheter som kvoteflyktninger.
- ICORN velger hvilke personer som får plass i ordningen.
- hverken kommuner eller fylker vurderer beskyttelsesbehov.
- lokalt ansvar handler om oppfølging, trygghet og integrering – ikke utvelgelse.

Dette sikrer forutsigbarhet for vertskommunene og avlaster lokalt beslutningsansvar.

Historisk tidslinje for friby- og frifylkearbeidet i Norge:

1996: Stavanger blir Norges første friby.

1998: Kristiansand blir friby som landets andre kommune.

1999: Første fribygjest ankommer Kristiansand.

2001: Oslo blir friby.

2005: Tromsø blir friby.

2013: Harstad blir verdens første musikerfriby.

2018–2025: Vestfold etablerer verdens første frifylke, der samtlige kommuner bidrar. Etter regionoppløsningen viderefører både Vestfold og Telemark ordningen.

2025–2026: Troms og Nordland vedtar (enstemmig) og signerer ICORN-medlemskap som frifylker. Nordland har særlig fokus på urfolk og minoriteter.

2026: Telemark arrangerer nasjonalt nettverksmøte for frifylker; Agder deltar.

2026: Arendal og Tvedestrand arbeider med etablering av friby og er koblet til eksisterende friby i Kristiansand.

Vurderinger

Etablering av Agder som frifylke vurderes som et tiltak som vil styrke regionens samlede arbeid med ytringsfrihet, kulturformidling og demokratisk deltakelse. Ordningen innebærer begrenset økonomisk og administrativ belastning, samtidig som den gir kommunene økt faglig støtte og forutsigbarhet gjennom en regional koordineringsfunksjon.

Arbeidet er i tråd med Regionplan Agder 2030, som legger vekt på inkludering, mangfold og sterke kulturelle fellesskap.

Det er få ulemper ved tiltaket, men det forutsetter tydelig rolleforståelse mellom fribykommunene og fylkeskommunen, samt god koordinering mot ICORN og Norsk PEN. Samlet sett vurderes tiltaket som formålstjenlig og gjennomførbart innenfor eksisterende rammer.

Regionplan Agder 2030

Arbeidet med å etablere Agder som frifylke er i tråd med Regionplan Agder 2030, som løfter kultur fram som ett av fem hovedsatsingsområder og legger vekt på å utvikle Agder som en sosialt bærekraftig region med sterke, inkluderende lokalsamfunn.

Planen understreker betydningen av likestilling, inkludering og mangfold som gjennomgående perspektiver, og vektlegger kulturens rolle i å styrke demokrati, deltakelse og åpenhet i samfunnet.

I/ en tid med demokrati og ytringsfrihet under press, er det særlig viktig at regionen bidrar aktivt til å beskytte forfulgte stemmer og styrke offentlig bevissthet om ytringsfrihetens betydning. Et medlemskap i ICORN vil dermed støtte opp under målet om et inkluderende Agder som tar ansvar i møte med globale samfunnsutfordringer.

Et frifylke bidrar samtidig til økt forutsigbarhet og trygghet for kommunene ved å tilby faglig støtte og et regionalt nettverk, i tråd med ICORNs anbefalinger for god vertskapspraksis.

Økonomiske konsekvenser

Arbeidet legges til Seksjon for bibliotek, som har solid erfaring med koordinering og kulturfaglig arbeid på regionalt nivå. Bibliotekene er åpne, tilgjengelige møteplasser som skal fremme opplysning, kritisk refleksjon og demokrati. Dette gjør bibliotekene til et naturlig sted å forankre dette arbeidet. Som frifylke blir vi en del av et eksisterende nettverk av regionsmedlemmer i Norge og internasjonalt.

Kostnader til ICORN-kontingent dekkes innenfor rammene av budsjettet. Koordinatorrollen legges til eksisterende personalressurs i seksjonen.

Konklusjon

Agder har gode forutsetninger for å etablere et regionalt fribyarbeid. Et frifylke-medlemskap vil styrke både fylkeskommunens rolle og de kommunale fribyene, og bidra til at Agder tar en tydelig posisjon i arbeidet for ytringsfrihet og demokrati nasjonalt og internasjonalt.

Kristiansand, 26.03.2026

Tine Sundtoft
Fylkeskommunedirektør

Kristin Tofte Andresen
Fylkesdirektør